ЕВРОПСКИ УНИВЕРЗИТЕТ

ФАКУЛТЕТ ЗА ЈАВНА АДМИНИСТРАЦИЈА

СКОПЈЕ

Доц. др. Ристе Темјановски

ЕКОНОМСКИ СИСТЕМИ И ЕКОНОМСКИ ПОЛИТИКИ

Скопје, 2006 година

ЕКОНОМСКИ СИСТЕМИ И ЕКОНОМСКИ ПОЛИТИКИ

Издавач
Европски универзитет - Република Македонија

За издавачот
Проф.д-р Бојо Андрески

Рецензенти
Проф.д-р Тодор Тодоров
Проф.д-р Димитар Ефтимоски

CIP – Каталогизација во публикација
Народна и иниверзитетска библиотека
"Св.Климент Охридски" - Скопје
338.47(656)

ТЕМЈАНОВСКИ Ристе

ЕКОНОМСКИ СИСТЕМИ И ЕКОНОМСКИ ПОЛИТИКИ/
Темјановски Ристе . -Скопје: Европски универзитет, 2006. - 317 стр.: граф. прикази ; 24 см
Фусноти кон текстот. - Библиографија стр.

ISBN 9989-184-27-5

а) Економски системи - Високошколски учебници
б) Економски политики

COBISS.MK-ID

СОДРЖИНА

ВОВЕД

1. ТЕОРЕТСКО-МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП 13

1.1. Вовед во анализата на економските системи 13

1.2. Поим и предмет на изучувањето на економските системи и економската политика 17

1.3. Методолошки пристап за анализирање на економските системи 20

1.4. Основно одредување и дефинирање на поимот економски систем 27

ПРВ ДЕЛ

ОСНОВНИ КОМПОНЕНТИ НА ЕКОНОМСКИТЕ СИСТЕМИ

1. КОМПОНЕНТИ НА ЕКОНОМСКИТЕ СИСТЕМИ 37

1.1. Карактеристики на економските системи 40

1.2. Интеракциите меѓу елементите во економските системи 48

1.3. Класификација (типологија) на економските системи 52

1.3.1. Основни критериуми во класификацијата на економските системи 52

2. ЕКОНОМСКИОТ СИСТЕМ И ЕКОНОМСКАТА ПОЛИТИКА 61

2.1. Класификација на политичките системи 66

2.2. Интеракциите меѓу економијата и политиката 70

3. ВРЕДНУВАЊЕ НА УСПЕШНОСТА НА ЕКОНОМСКИТЕ СИСТЕМИ 76
3.1. Операционализација и меѓузависност на целите и факторите на успешноста на економските системи 79
3.2. Селекција на критериумите за успешност на економските системи 82
4. РАЗВОЈНИ КОНЦЕПЦИИ НА ЕКОНОМСКАТА НАУКА ЗА ЕКОНОМСКИТЕ СИСТЕМИ И ЕКОНОМСКАТА ПОЛИТИКА НА ДРЖАВАТА 86
4.1. Популаризација и ширење на Кејнзовото економско учење 91
4.2. Критика на Кејнзовото учење и ширење на монетаризмот 95
4.3. Други школи и правци во економската наука 100
5. УСПЕШНОСТА НА ЕКОНОМСКИТЕ СИСТЕМИ И ТЕОРИЈА ЗА КОНВЕРГЕНЦИЈА 106
5.1. Нови дивергенти процеси во современите економски системи 111

ВТОР ДЕЛ

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА УСПЕШНОСТА НА СОВРЕМЕНИТЕ ЕКОНОМСКИ СИСТЕМИ

1. ЕКОНОМСКИОТ РАСТ И НЕГОВИТЕ ТЕНДЕНЦИИ 119
1.1. Ефикасност 122
1.2. Стабилност 126
1.3. Отвореност 132
1.4. Распределба 134
1.5. Животен стандард и квалитет на живеење 138
1.5.1. Мерење на стандардот и квалитетот на животот 139

ТРЕТ ДЕЛ

ОСНОВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЕКОНОМСКИТЕ СИСТЕМИ

I. ЕКОНОМСКИ СИСТЕМ НА РАЗВИЕНИТЕ ЗЕМЈИ СО ПАЗАРНО СТОПАНСТВО *145*

1. ЕКОНОМСКИ СИСТЕМ И ЕКОНОМСКА ПОЛИТИКА ВО САД 146

1.1. Општествено-економски систем на САД 152

2. СПЕЦИФИЧНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЕКОНОМСКИОТ И ПОЛИТИЧКИОТ СИСТЕМ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА 157

3. ЕКОНОМСКИ СИСТЕМ И ЕКОНОМСКА ПОЛИТИКА ВО ГЕРМАНИЈА 161

4. СПЕЦИФИЧНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЕКОНОМСКИОТ И ПОЛИТИЧКИОТ СИСТЕМ НА ФРАНЦИЈА 168

4.1. Индикативното општодржавно планирање и влијанието врз економскиот систем на Франција 171

5. ЕКОНОМСКИ СИСТЕМ И ЕКОНОМСКА ПОЛИТИКА ВО ШВАЈЦАРИЈА 174

II. ТРАНЗИЦИЈАТА НА ЕКОНОМСКИТЕ СИСТЕМИ НА ПОРАНЕШНИТЕ СОЦИЈАЛИСТИЧКИ ЗЕМЈИ

1. АНАЛИЗА НА ТРАНЗИЦИОНИТЕ ПРОЦЕСИ ВО ПОРАНЕШНИТЕ СОЦИЈАЛИСТИЧКИ ЗЕМЈИ 180

1.1. Мерки при преминот на новиот систем кај поранешните социјалистички земји 185

2. ЕКОНОМСКИОТ СИСТЕМ И ЕКОНОМСКАТА ПОЛИТИКА ВО ЗЕМЈИТЕ ОД ЦЕНТРАЛНА И ИСТОЧНА ЕВРОПА 187

2.1. Одредени проблеми кои се јавуваат кај источно-европските земји во преодниот период од командно кон пазарно стопанство 192
3. СПЕЦИФИЧНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЕКОНОМСКИОТ И ПОЛИТИЧКИОТ СИСТЕМ НА НР КИНА 200
3.1. Специфичен модел на отворање кон светската економија 202
4. ЕКОНОМСКИОТ СИСТЕМ И ЕКОНОМСКАТА ПОЛИТИКА ВО ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛАВИЈА 207
4.1. Економскиот систем и економска политика на поранешна Југославија помеѓу двете светски војни 207
4.2. Развој на економскиот систем и економската политика во повоена Југославија 210
4.3. Период на економска криза во поранешна Југославија 216

ЧЕТВРТИ ДЕЛ

ЕКОНОМСКИОТ СИСТЕМ И ЕКОНОМСКАТА ПОЛИТИКА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

1. ОСНОВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЕКОНОМСКИОТ СИСТЕМ И ЕКОНОМСКАТА ПОЛИТИКА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 225
1.1. Стопанството во Македонија во периодот од крајот на XIX век до почетокот на Првата Балканска војна 226
1.2. Стопанството во Македонија помеѓу двете светски војни 231
1.3. Стопанството во Македонија во рамките на поранешна СФРЈ 233
1.4. Економскиот систем во Република Македонија по осамостојувањето 236

2. РЕЗУЛТАТИ И ПРОБЛЕМИ ВО ЕКОНОМСКИОТ РАЗВОЈ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ПОСЛЕ ОСАМОСТОЈУВАЊЕТО ДО ДЕНЕС 240
3. СОСТОЈБИ НА ЕКОНОМСКИОТ СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 246
3.1. Мерки и инструменти за надминување на слабостите во сегашниот економски систем на Република Македонија 251
3.2. Урамнотежени економски односи со странство 257
3.3. Интеграционите процеси на државата и вклучување во ЕУ 262

ПЕТТИ ДЕЛ

СОВРЕМЕНИТЕ ЕКОНОМСКИ СИСТЕМИ ВО ПРОЦЕСОТ НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА

1. ПРОЦЕСОТ НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА КАКО УНИФИКАТОР НА СОВРЕМЕНИТЕ ЕКОНОМСКИ СИСТЕМИ **267**
2. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ФОРМИ НА УНИФИЦИРАЊЕТО 273
2.1. Регионализмот во светското стопанство 273
3. ЕВРОПСКА УНИЈА 276
3.1. Создавање на единствен внатрешен пазар на ЕУ и влијанието врз економските системи и економските политики на земјите членки 282
4. СОВРЕМЕНИ РЕГИОНАЛНИ ИНТЕГРАЦИИ СО ПОСЕБЕН ОСВРТ КАЈ ТРАНЗИЦИОНИТЕ ЕКОНОМСКИ СИСТЕМИ 285
4.1. Иницијативи кои ја стимулираат регионалната соработка меѓу земјите од ЈИЕ 291
4.2. Земјите од регионот на Западен Балкан и нивните активности во процесот на евроинтеграции 295

ШЕСТИ ДЕЛ

ЕКОНОМСКИТЕ СИСТЕМИ И ЕКОНОМСКИТЕ ПОЛИТИКИ НА ДРЖАВИТЕ И НОВИОТ СВЕТСКИ ПОРЕДОК

1. ПРОМЕНИТЕ ВО РЕГИОНАЛНИОТ ПЕЈЗАЖ НА ЕВРОПА И ИМПЛИКАЦИИТЕ ВРЗ НОВИОТ СВЕТСКИОТ ПОРЕДОК 301

2. НОВИОТ СВЕТСКИ ПОРЕДОК И КОНТУРИТЕ НА СВЕТСКИОТ ЕКОНОМСКИ СИСТЕМ 305

ЛИТЕРАТУРА 312

ПРЕДГОВОР

Книгата - **ЕКОНОМСКИ СИСТЕМИ И ЕКОНОМСКИ ПОЛИТИКИ** е во согласност со наставната програма што се изучува на *Факултетот за јавна администрација при Европскиот универзитет - Република Македонија - Скопје.*

Авторот на овој учебник доц. д-р Ристе Темјановски вложи максимални напори благовремено да подготви текст за предметот **ЕКОНОМСКИ СИСТЕМИ И ЕКОНОМСКИ ПОЛИТИКИ** разработувајќи ги областите на економските системи, елементите што ги сочинуваат различните економски системи, механизмите во нивното функционирање, начините како одредени земји ги решаваат универзалните економски проблеми итн. Со овој труд се настојува да се истакне и потребата за објективна научна анализа на нашата економија, оценката на вистинските можности за модернизацијата и вклучување во светските глобални економски текови.

Во изготвувањето на овој учебник, авторот консултира широка литература, од најразлични области: економска историја, применета економија (каде се третираат проблемите на економските системи и политики на одредени земји и региони), регионална економија, глобални и регионални политичко-географски истражувања, анализи итн. со единствена цел изворно и компетентно презентирање на материјата.

Трудот е наменет да служи како патоказ, за решавање на проблемите од областа на економијата, на студентите од економските и правните факултети, како и за теоретичарите и практичарите кои се занимаваат со оваа проблематика.

Основна цел на книгата **ЕКОНОМСКИ СИСТЕМИ И ЕКОНОМСКИ ПОЛИТИКИ** е да даде основа за разбирање и совладување на теоретските и практичните познавања од областа на економските системи и политики, да ги оспособи студентите за спознавање, разликување и критичка анализа за промените на економски системи и нивна функционална поставеност и динамичност во остварувањето на економскиот развој. Во содржината се опфатени определени

теоретски и методолошки знаења и искуства кои се неопходни за согледување на основните карактеристики во развојот на економскиот систем кај нас и во светот.

Сепак, најзначајно место во анализата е отстапено на новите промени и содржини на економските системи во одделни држави и временски периоди, но не заобиколувајќи го и економскиот систем во национални рамки. Нашиот систем и метод на модернизација на економијата мора да се темели на реалните основи на односите "делови" и "целина" во согласност со научните сознанија, со што се овозможува одржување на виталноста на современата економска наука во решавањето на најразлични економски проблеми.

Концептот на книгата е базиран на современ начин, со соодветна поврзаност на теоријата и праксата на основната проблематика на економските системи и политика кај нас и во светот, со цел на што поедноставен начин и низ практични примери, студентите да можат без тешкотии да ја совладаат оваа интересна економска област.

Чувствувам неизмерна потреба да изразам искрена благодарност на стручната помош и искрените совети на рецензентите проф.д-р Тодор Тодоров и проф.д-р Димитар Ефтимоски кои помогнаа во дефинирањето на стручните термини и моделирањето на овој труд. Длабока наклонетост и почит изразувам особено кон професорот проф.д-р Тодор Тодоров, со чија помош овој труд го доби овој финален облик. Неговата научна продлабоченост и интуитивност ми помогнаа за проникнување во многу нови содржини и тајни од оваа опсежна проблематика.

Најпосле сакам во овој труд да ја истакнам значајната стимулаторска улога на Европскиот универзитет во доменот на научните истражувања како и неговата професионална подготвеност да напишаните трудови ги направи достапни во јавноста. Ваквите трудови според наше мислење претставува неисцрпно благо врз кое може да се базира научното и стручно творештво на помладите генерации.

Скопје, октомври 2006 *Авторот*